

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาต่าง ๆ ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น หากประชาชนไม่รู้จักรอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งต่าง ๆ ทางธรรมชาติและสังคมที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตที่มี อิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เพราะการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ที่พึงตระหนักและให้ความสำคัญ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาและควรเร่งปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม (กรมวิชาการ. 2545 : 1) และการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สังคมและประเทศเมื่อต้องเผชิญกับกระแสความคาดหวังของสังคมที่จะให้การศึกษา มีบทบาทในการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในสังคมโลกด้วยแล้ว ก็ยังเห็นสภาพความสับสน ความล้มเหลว และความล่าช้าที่เป็นปัญหาของการศึกษามากขึ้น และวิกฤตที่สำคัญของการศึกษา นอกจากนี้ยังอาจกล่าวถึงได้อีกคือ วิกฤตของผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนมีความทุกข์เนื่องจากเนื้อหาที่เรียนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ต้องจำใจเรียนสิ่งที่ไกลตัว ต้องสร้างจินตนาการด้วยความยากลำบาก และต้องท่องจำตลอดเวลา ขาดการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการเรียนมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสับสน ผลที่เกิดขึ้นคือ มีเจตคติทางลบต่อการเรียนและเป็นปัญหาของสังคม เช่นฆ่าตัวตาย เป็นคนเกเรหนีโรงเรียน สร้างปมเด่นในทางที่ผิด และติดยาเสพติด (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 15)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ดำเนินการบริหารโดยผู้อำนวยการสถานศึกษา กำกับโดยคณะกรรมการสถานศึกษา มีระบบประกันคุณภาพที่จะใช้เป็นแนวทางพัฒนาให้บริการด้านการเรียนการสอนมีคุณภาพ ผู้อำนวยการสถานศึกษามีอำนาจการบริหารอย่างมาก ทั้งอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมายและได้รับมอบจากผู้มีอำนาจ โดยต้องรับผิดชอบต่อการบริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องมีดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของงานและการประกันคุณภาพของ

สถานศึกษา แสดงผลงานความก้าวหน้า ในการบริหารโรงเรียนตามเป้าหมายที่กำหนด ยุทธศาสตร์สำคัญ ในการดำเนินการดังกล่าวเรียกว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการบริหารรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการปฏิรูปการศึกษาหลายประเทศทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยด้วย (ปัญญา แก้วกียูร. 2545 : 2-3) ส่วนบทบาทผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ ในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น เปิดโอกาสให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ มีการนำข้อมูลสารสนเทศที่จัดทำไว้มาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติของโรงเรียน ในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น สำรวจสภาพปัจจุบัน แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นพื้นฐาน ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ โครงการ หรือแนวปฏิบัติของโรงเรียน รวมทั้งมีการส่งเสริมบุคลากรทำงานร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การนิเทศภายในการประชุมเพื่อแก้ปัญหาและหาข้อยุติไปปฏิบัติ มีการจัดรูปแบบการ ติดตามการช่วยเหลือการปฏิบัติงานของบุคลากรมีตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น การส่งเสริมให้มีการประชุมในระดับโรงเรียน ระดับหมวด ระดับงาน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการอภิปรายแก้ปัญหาข้อยุติและแนวปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีแก่ผู้เรียนในการพัฒนาคุณภาพศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 9-70)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 197 แห่ง สถานศึกษานาขนาดเล็กจำนวน 168 แห่ง และสถานศึกษานาขนาดใหญ่จำนวน 29 แห่ง จากการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาต่าง ๆ โดยกลุ่มนิเทศและส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ได้สรุปผล จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการดำเนินงาน โดยใช้เทคนิค SWOT ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ได้พบปัญหาหรือจุดอ่อนในการจัดการศึกษาหลายด้าน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางวิชาการ และสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ เป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่บรรลุผลเป็นที่น่าพอใจ สาเหตุหลัก คือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกล่าวคือ บรรยากาศภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียนยังไม่เหมาะสม เช่น การรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัย ครูขาดเทคนิคการสอนที่ดี และนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไม่ดีเท่าที่ควร คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาได้พยายาม

แก้ปัญหาแต่ยังไม่ดีขึ้น ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษา ทุกแห่งจะต้องดำเนินการเพื่อจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเรียน การสอน ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข สามารถเรียนรู้ได้จากสภาพแวดล้อมที่ดี และ หลีกเลี่ยงเรื่องความสะอาด ความมีวินัย ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีความสามัคคี รวมทั้งจัดโรงเรียน ให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม น่าอยู่ น่าอยู่เสมอ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2548 : 7-33)

จากสภาพปัจจุบันและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารมีหน้าที่จัดการบริหาร สถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ ตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการจัด สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาในการที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพเป็น คนดี คนเก่ง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ทั้งโดยรวมและ รายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยเปรียบเทียบตามสถานภาพและขนาดของสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

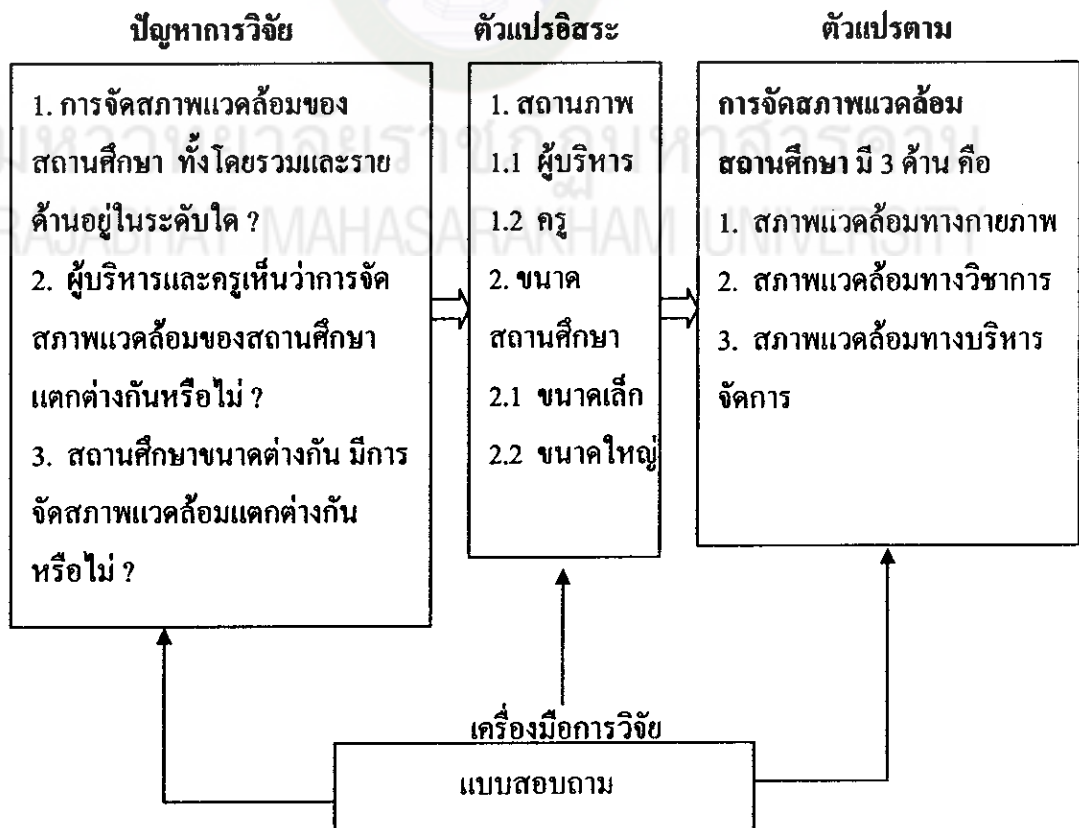
สมมติฐานการวิจัย

1. การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันทั้งโดยรวม และรายด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 และกรอบแนวคิดจาก นพรัตน์ สายสุน (2546 : 60-68) ซึ่งมาใช้เป็นกรอบแนวคิดดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
2. สภาพแวดล้อมทางวิชาการ
3. สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่กาฬสินธุ์ เขต 2 จากโรงเรียน 197 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 2,246 คน

1.1 ผู้บริหาร จำนวน 197 คน ได้แก่

1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 168 คน

1.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 29 คน

1.2 ครู จำนวน 2,049 คน ได้แก่

1.2.1 ครูสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1,440 คน

1.2.2 ครูสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 609 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสถานภาพบุคลากรและขนาดสถานศึกษาของแต่ละอำเภอ (Stratified Random Sampling) จากประชากรแต่ละสถานภาพ กำหนดขนาดโดยการเปิดตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จากนั้นจึงเทียบสัดส่วนตามขนาดสถานศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร จำนวน 131 คน ครูจำนวน 323 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 454 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพและขนาดโรงเรียนจำแนกเป็น

3.1.1 สถานภาพ ได้แก่

1) ผู้บริหาร

2) ครู

3.1.2 ขนาดโรงเรียน จำแนกเป็น

1) ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน)

2) ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนมากกว่า 300 คนขึ้นไป)

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษามี 3 ด้าน

3.2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

3.2.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ

3.2.3 สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดสภาพแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกัน เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน สถานศึกษาต้องจัดสภาพแวดล้อมในบริเวณอาคารสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ส่งเสริมต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

1.1 สภาพแวดล้อมกายภาพ หมายถึง สภาพทั่วไปและลักษณะของห้องเรียน เช่น พื้นห้อง ผนัง ประตู หน้าต่าง ขนาดและพื้นที่ว่างภายในห้องเรียน ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดและตกแต่งห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน รวมทั้งวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดห้องเรียนและประกอบ การเรียนการสอนด้วย

1.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ หมายถึง การจัดบรรยากาศการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียนตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์ให้มากที่สุดภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา เรียน สนุกสอนสนุก ครูรักเด็ก เด็กรักครู รักเพื่อน ไม่มีบรรยากาศแห่งความกลัว หวาดผวา วิตก กังวล

1.3 สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระบบการบริหาร การจัดการภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และความก้าวหน้า รวมทั้งการมอบหมายงานให้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถอย่างมี ประสิทธิภาพ

2. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ที่รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

3. ครู หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

4. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ทุกระดับช่วงชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2546 : 7) มี 2 ขนาด ดังนี้

4.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน

4.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 300 คน ขึ้นไป

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง องค์กรหลักในการบริหารจัดการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดกาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย กิ่งอำเภอเมืองชัย อำเภอท่าคันโท อำเภอขามเฒ่า อำเภอหนองกุงศรี และอำเภอห้วยเม็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อเสนอแนะให้หน่วยงานต้นสังกัด หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารและครูในการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษาและนักเรียนต่อไป